

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ЕКОЛОГІЇ ТА МЕДИЦИНИ»
Кафедра внутрішньої медицини з курсом ендокринології**

**СИЛАБУС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВНУТРІШНЯ МЕДИЦИНА»**

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Другий (магістерський) рівень
СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ Магістр
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 22 Охорона здоров'я
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 222 Медицина

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри внутрішньої медицини
з курсом ендокринології

Протокол № 1 від «9» 9 2020 р.

Завідувач кафедри д. мед. н. Пострелко В. М.

Київ 2020

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Внутрішня медицина (ендокринологія, гастроентерологія, пульмонологія, гематологія)
Викладач (-і)	д. мед. н., Л.І.Швайко
Контактний телефон викладача	067 232 59 68
Е-mail викладача	pulmoaid@i.ua
Формат дисципліни	Нормативна
Обсяг дисципліни	270 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	Відповідно графіка
2. Анотація до курсу	
Програма з внутрішньої медицини для студентів вищих медичних закладів «222 Медицина» у відповідності з діючими нормативними документами. Згідно навчального плану підготовка лікарів за освітнім рівнем «Магістр». Навчання за вищевказаними спеціальністю здійснюється впродовж 6 років, з них перші 5 років – за навчальним планом. Внутрішня медицина як навчальна дисципліна: а) ґрунтується безпосередньо на вивченні студентами пропедевтики внутрішньої медицини, пропедевтики інших клінічних дисциплін (педіатрії, загальної хірургії), а також інших базових дисциплін (медичної біології, медичної та біологічної фізики, біоорганічної та біологічної хімії, гістології, цитології та ембріології, анатомії людини, патоморфології, фізіології та патофізіології, мікробіології, вірусології та імунології, радіології) й інтегрується з цими дисциплінами; б) закладає фундамент для засвоєння студентами знань з профільних клінічних професійно-практичних дисциплін. в) формує уміння застосовувати знання з патології внутрішніх органів у процесі подальшого навчання та професійній діяльності відповідно до принципів доказової медицини;	
3. Мета та цілі курсу	
Мета	встановлена на основі ОПП підготовки лікаря за фахом і є основою для побудови змісту навчальної дисципліни. Опис цілей сформульований через вміння у вигляді цільових завдань (дій). На підставі кінцевих цілей до кожного модулю або змістового модулю сформульовані конкретні цілі у вигляді певних умінь (дій), цільових завдань, що забезпечують досягнення кінцевої мети вивчення дисципліни
Цілі	• проводити опитування та фізикальне обстеження пацієнтів та аналізувати їх результати в клініці внутрішньої медицини; • аналізувати результати основних лабораторних та інструментальних методів дослідження; • визначати провідні симптоми та синдроми у клініці внутрішньої медицини; • вміти сформулювати попередній діагноз та призначити необхідне лікування; • за необхідності вміти надати невідкладну допомогу.
4. Результати навчання (компетентності)	
Знати:	1. Навички опитування та клінічного обстеження пацієнта. 2. Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів. 3. Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу хвороби. 4. Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні вивчених хвороб. 5. Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні вивчених хвороб. 6. Здатність до визначення принципів та характеру лікування програмних хвороб. 7. Здатність до діагностування невідкладних станів. 8. Здатність до визначення тактики надання екстреної медичної допомоги. 9. Навички надання екстреної медичної допомоги. 10. Навички виконання базових медичних маніпуляцій. 11. Здатність до планування та проведення базових санітарногігієнічних та профілактичних заходів. 12. Визначення тактики ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду. 13. Здатність до проведення експертизи працездатності. 14. Здатність до ведення затвердженої медичної документації. 15. Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення; обробки державної, соціальної, економічної та медичної інформації; 16. Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант стану здоров'я індивідуума, сім'ї, колективу та популяції. 17. Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, визначення та проведення заходів щодо забезпечення якості медичної допомоги і

	підвищення ефективності використання медичних ресурсів. 18. Здатність до проведення заходів щодо організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг.
Уміти:	- Збирати дані про скарги пацієнта, анамнез хвороби, анамнез життя, проводити фізикальне обстеження та оцінювати його результати. - Оцінювати інформацію щодо діагнозу, застосовуючи стандартну процедуру на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень. - Виділяти провідний клінічний симптом або синдром. Встановлювати найбільш вірогідний або синдромний діагноз хвороби. Призначати необхідне лабораторно-інструментальне обстеження. Здійснювати диференціальну діагностику хвороб. Встановлювати попередній та клінічний діагнози. - Визначати необхідний режим праці та відпочинку при лікуванні вивчених хвороб. Визначати необхідне лікувальне чи профілактичне харчування, планувати стратегію та тактику профілактики. - Визначати принципи та характер (консервативне, оперативне) лікування, вміти призначити конкретне лікування для пацієнтів з вивченими нозологіями та спланувати його тривалість. - Визначати тактику надання екстреної медичної допомоги на підставі діагнозу невідкладного стану. - Надавати екстрену медичну допомогу на підставі діагнозу невідкладного стану. - Організовувати проведення лікувально-евакуаційних заходів серед населення та військовослужбовців з урахуванням існуючої системи лікувально-евакуаційного забезпечення. - Виконувати базові лікарські медичні маніпуляції. - Формувати серед закріпленого контингенту населення диспансерні групи пацієнтів та здорових осіб. Приймати участь у проведенні протиепідемічних та профілактичних заходів в межах первинної медико-санітарної допомоги, планувати та організовувати заходи вторинної та третинної профілактики. - Визначати тактику обстеження та вторинної профілактики пацієнтів під час диспансерного нагляду; тактику обстеження та первинної профілактики здорових осіб. - Визначати наявність та ступінь обмежень життєдіяльності, виду, ступеню та тривалості непрацездатності, знати принципи оформлення відповідних документів. - Проводити скринінг щодо виявлення найважливіших неінфекційних хвороб; оцінювати показники захворюваності, інтегральні показники здоров'я; виявляти фактори ризику виникнення та перебігу; формувати групи ризику. Визначати джерело знаходження потрібної інформації в залежності від її типу; отримувати таку інформацію, обробляти та аналізувати її. - Визначати негативні фактори навколишнього середовища; аналізувати стан здоров'я певного контингенту; визначати його зв'язок з станом навколишнього середовища; розробляти профілактичні заходи на підставі цих отриманих даних. Аналізувати захворюваність населення, виявляти групи ризику, території ризику, час ризику, фактори ризику. Проводити оцінку впливу соціально-економічних та біологічних детермінант на здоров'я індивідуума, сім'ї, колективу, популяції. - Досліджувати обсяги та результативність діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я; виявляти дефекти діяльності та їх причини. Використовувати уніфіковані клінічні протоколи щодо надання медичної допомоги, розроблені на засадах доказової медицини; розробляти локальні протоколи надання медичної допомоги. - Проводити контроль якості медичного обслуговування; визначати фактори, що перешкоджають якості та безпеки медичної допомоги. Оцінювати собівартість медичних послуг. Застосовувати основи економічного аналізу при виборі методів діагностики, профілактики, лікування, реабілітації. - Організовувати роботу медичного персоналу; формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів; взаємодіяти з колегами, організаціями та установами. - Формувати цілі та визначати структуру особистої діяльності. - Дотримуватися здорового способу життя, користуватися прийомами саморегуляції та самоконтролю. - Усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень. - Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.

5. Організація навчання курсу							
Обсяг курсу							
Вид заняття			Загальна кількість годин				
Лекції			40				
Практичні (семінарські) заняття			150				
Самостійна робота			80				
Ознаки курсу							
Семестр		Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/вибірковий			
7-8 семестр		Медицина	4 курс	Нормативний			
Тематика курсу							
Тема, план			Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки, %	Термін виконання
Тема 1. Цукровий діабет. Сучасна класифікація, етіологія, клініка, діагностика. Актуальні питання ангіо- та нейропатій.			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 2 Новітні методи лікування хворих на ЦД. Пероральні цукрознижувальні засоби, сучасні препарати інсуліну та його аналогі.			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 3 Захворювання щитоподібної залози. Діагноз, диференційний діагноз, профілактика та лікування зоба.			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 4 Захворювання надниркових залоз. Хронічна недостатність надниркових залоз. Гормонально-активні пухлини.			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 5 Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи. Її участь в корегуванні функціональної активності залоз внутрішньої секреції.			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 6 Основні симптоми гастроентерологічної патології та методи дослідження в гастроентерології			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 7 Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 8 Шлункова диспепсія та хронічні гастрити			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 9 Виразкова хвороба та інші виразки шлунку та 12-палої кишки			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 10 Жовчнокам'яна хвороба, хронічний холецистит та функціональні біліарні порушення			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 11 Хронічні захворювання тонкої кишки: целиакія та інші ентеропатії			лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу

Тема 12 Хронічні захворювання товстої кишки: СРК та неспецифічні коліти	лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 13 Хронічні гепатити	лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 14 Цирози печінки	лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 15 Хронічні панкреатити	лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 16 Хронічні обструктивні захворювання легень	лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 17 Бронхіальна астма	лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Тема 18 Пневмонії	лекційне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	2 год.		Згідно розкладу
Змістовний модуль 1					
Тема 1. Цукровий діабет, класифікація, етіологія, патогенез, клініка, діагностика.	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 2. Цукровий діабет тип 1 і 2, сучасні методи терапії.	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 3. Хронічні ускладнення цукрового діабету: діабетична ретинопатія, нефропатія, нейропатія та діабетична стопа. Особливості перебігу та лікування цукрового діабету у хірургічних хворих та при вагітності.	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 4. Невідкладні стани за цукрового діабету	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 5. Йододефіцитні захворювання щитоподібної	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу

залози. Ознаки ендемічної місцевості за ВООЗ. Клініка, діагностика, профілактика та лікування. Тиреотоксикоз. Клінічні форми. Діагностика, лікування.					
Тема 6. Гіпотиреоз. Класифікація, діагностика, клініка, лікування. Тиреоїдити.	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 7. Рак щитоподібної залози та захворювання при щитоподібних залоз.	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 8. Хронічна недостатність кори надниркових залоз. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, профілактика та лікування. Гостра недостатність кори надниркових залоз. Гормонально-активні пухлини надниркових залоз.	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 9. Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи, порушення росту. Ожиріння. Захворювання статевих залоз.	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 10. Основні симптоми гастроентерологічної патології. Методи дослідження в гастроентерології	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 11. Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 12. Шлункова диспепсія. Хронічні гастрити	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 13. Виразкова хвороба та інші виразки шлунку та 12-палої кишки	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу

Тема 14. Хронічні захворювання тонкої кишки: целиакія та інші ентеропатії	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 15. Хронічні захворювання товстої кишки: неспецифічні коліти та синдром подразненої кишки	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 16. Жовчнокам'яна хвороба, хронічний холецистит та функціональні біліарні порушення	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 17. Хронічні гепатити	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 18. Цирози печінки	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 19. Хронічні панкреатити	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 20. Основні симптоми пульмонологічної патології та методи обстеження в пульмонології	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 21. Хронічні обструктивні захворювання легень: хронічний бронхіт та емфізема легенів	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 22. Бронхіальна астма	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 23. Пневмонії	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 24. Плеврити та плевральний випіт	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу
Тема 25. Інфекційно-деструктивні захворювання легень та легенева недостатність	практичне	Базова, допоміжна – відповідно до п. 8	6	4	Згідно розкладу

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу

Поточний контроль здійснюється на основі контролю теоретичних знань, навичок і вмінь на практичних заняттях. Самостійна робота студента оцінюється на практичних заняттях і є складовою підсумкової оцінки студента. Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку засвоєння студентами навчального матеріалу. Формами поточного контролю є:

- а) тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді, з визначенням правильної послідовності дій, з визначенням відповідності, з визначенням певної ділянки на фотографії чи схемі («розпізнавання»);
- б) індивідуальне усне опитування, співбесіда;
- в) розв'язання типових ситуаційних задач;
- г) ідентифікація збудників і переносників збудників паразитарних хвороб на фотографіях, макро- і мікропрепаратах;

д) контроль практичних навичок;

е) розв'язання типових задач з генетики і медичної генетики.

Оцінки у національній шкалі («відмінно» – 5, «добре» – 4, «задовільно» – 3, «незадовільно» – 2), отримані студентами, виставляються у журналах обліку відвідування та успішності академічної групи.

Підсумковий контроль успішності навчання проводиться у вигляді екзамену (диф.заліку, заліку) (письмово, усно).

Для дисциплін, формою підсумкового контролю яких є залік:

Оцінювання *поточної навчальної діяльності*. Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за чотирибальною (традиційною) шкалою оцінювання. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені програмою дисципліни. Студент повинен отримати оцінку з кожної теми (на кожному занятті з практичної підготовки). Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали. Підсумкова оцінка за поточну навчальну діяльність визнається як середнє арифметичне (сума оцінок за кожне заняття ділиться на кількість занять у семестрі) та переводиться у бали за Таблицею 1.

Таблиця 1. Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для дисциплін, що завершуються заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4,47	179	3,94	158	3,42	137
4,97	199	4,45	178	3,92	157	3,4	136
4,95	198	4,42	177	3,89	156	3,37	135
4,92	197	4,4	176	3,87	155	3,35	134
4,9	196	4,37	175	3,84	154	3,32	133
4,87	195	4,35	174	3,82	153	3,3	132
4,85	194	4,32	173	3,79	152	3,27	131
4,82	193	4,3	172	3,77	151	3,25	130
4,8	192	4,27	171	3,74	150	3,22	129
4,77	191	4,24	170	3,72	149	3,2	128
4,75	190	4,22	169	3,7	148	3,17	127
4,72	189	4,19	168	3,67	147	3,15	126
4,7	188	4,17	167	3,65	146	3,12	125
4,67	187	4,14	166	3,62	145	3,1	124
4,65	186	4,12	165	3,6	144	3,07	123
4,62	185	4,09	164	3,57	143	3,05	122
4,6	184	4,07	163	3,55	142	3,02	121
4,57	183	4,04	162	3,52	141	3	120
4,55	182	4,02	161	3,5	140	Менше 3	Недостатньо
4,52	181	3,99	160	3,47	139		
4,5	180	3,97	159	3,45	138		

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до ПК становить 120 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до екзамену становить 72 бали. Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за традиційною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни впродовж семестру, шляхом обчислення середньоарифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми.

Оцінювання *самостійної роботи студентів*. Самостійна робота студентів, яка передбачена темою заняття поряд із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на самостійну роботу, перевіряється під час підсумкового модульного контролю.

Таблиця 2. Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для дисциплін, що завершуються іспитом (диференційованим заліком))

4-бальна шкала	120-бальна шкала	4-бальна шкала	120-бальна шкала	4-бальна шкала	120-бальна шкала	4-бальна шкала	120-бальна шкала
5	120	4,45	107	3,91	94	3,37	81
4,95	119	4,41	106	3,87	93	3,33	80
4,91	118	4,37	105	3,83	92	3,29	79
4,87	117	4,33	104	3,79	91	3,25	78
4,83	116	4,29	103	3,74	90	3,2	77
4,79	115	4,25	102	3,7	89	3,16	76
4,75	114	4,2	101	3,66	88	3,12	75
4,7	113	4,16	100	3,62	87	3,08	74
4,66	112	4,12	99	3,58	86	3,04	73
4,62	111	4,08	98	3,54	85	3	72
4,58	110	4,04	97	3,49	84	Менше	Недостатньо

4,54	109	3,99	96	3,45	83	3	
4,5	108	3,95	95	3,41	82		

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент під час підсумкового контролю засвоєння студентом знань, становить 80 балів.

Таблиця 3. Шкала оцінювання диференційованого (іспиту)заліку:

Національна шкала	Бальна шкала
«5»	70-80
«4»	60-69
«3»	50-59

Оцінювання підсумкового контролю вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 60% від максимальної суми балів (для 200-бальної шкали – не менше 50 балів).

Кінцева кількість балів, яку студент набрав з дисципліни визначається як сума балів за поточну навчальну діяльність (Таблиця 2) та за підсумковий контроль (диференційований залік, іспит) (Таблиця 3).

Вимоги до письмової роботи	Підсумкова письмова робота виконується у формі контрольної роботи.
----------------------------	--

Практичні заняття	Модуль 1
-------------------	----------

Аудиторна робота	
------------------	--

Змістовий модуль 1	
--------------------	--

Теми1-25	150	
Контрольна робота	40	
Тест	20	
Робота на парах	30	
Реферат/презентація	10	

Умови допуску до підсумкового контролю	
--	--

Семестровий контроль передбачений у формі заліку. Передбачає підсумкову оцінку у 200-бальній шкалі як сума оцінок за поточний контроль знань (усне опитування, письмове опитування, тести, перевірка ідентифікації мікропрепаратів, рефератів), результатів складання 2-х змістових модулів.

7. Політика курсу

Організація навчального процесу здійснюється із застосуванням Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) оцінювання успішності студентів. Зараховуються бали, набрані при поточному опитуванні, самостійній роботі та бали підсумкового контролю. При цьому обов'язково враховується присутність студента на заняттях та його активність під час практичних робіт. Недопустимо: пропуски та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (крім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання, наявність незадовільних оцінок за 50% і більше зданого теоретичного і практичного матеріалу.

8. Рекомендована література

Базова:	- В.Г.Передерій, С.М.Ткач. Клінічні лекції з внутрішніх хвороб в 2-х томах. Київ, Манускрипт, 2014. - І.М.Ганджа, В.М.Коваленко, Н.М.Шуба та ін. Внутрішні хвороби. К.: Здоров'я, 2012. – 992 с. - Н.І.Швець, А.В.Підаєв, Т.М.Бенца та ін. Еталони практичних навиків з терапії. Київ, Главмеддрук, 2005, 540 с. - П.М.Боднар, О.М.Приступок, О.В.Щербак та ін. Ендокринологія. К.: Здоров'я, 2012. – 512 с. - К.М.Амосова. Кардіологія (в 2-х томах). Київ, Здоров'я, 2002. - А.С.Свінцицький, О.Б.Яременко, О.Г.Пузанова та ін.. Ревматичні хвороби та синдроми. Довідник. К.: «Книга-плюс», 2013. – 680 с.
Допоміжна:	- Internal medicine. I. Cecil, Russell L. (Russell La Fayette), 1881–2015. II. Goldman, Lee, MD. III. Ausiello, D. A. IV. Title: Textbook of medicine. - Окороков А.Н.. Лечение болезней внутренних органов: Практ. руководство: В 3 т. Т.2.- Мн.: Выш.шк. Белмедкніга, 1997. - Эндокринология. Учебное пособие для иностранных учащихся / Под ред. П.Н.Боднара. – К., 1999.

Викладач д. мед. н. Швайко Л.І.